

Enerjisa Sosyal Yatırımlarının Etkisi

Yönetici Özeti

Enerjisa Üretim (Enerjisa) 2020-2023 yılları arasında gerçekleştirilmiş kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), toplumsal yatırım faaliyetlerinin etkisinin değerlendirilmesini talep etmiştir. Bu doğrultuda SRM Danışmanlık Enerjisa'nın 2020-2023 yılları arasında uygulamış olduğu, sonucu ortaya çıkmış, izlenebilen projelerini incelemiş ve değerlendirmiştir.

Bu raporun amacı ölçülebilir yatırımları detaylarıyla inceleyerek, toplumsal yatırımların etkilerini ortaya koymaktır.

Farklı bölgelerde ve projelerde toplanan verinin tutarlılığını sağlamak için yöntem bölümünde açıklanan KPİlar içeren standart bir değerlendirme çerçevesi oluşturulmuştur. Enerjisa'nın hem KSS alanında yapmış olduğu faaliyetler, hem de Doğu, Batı ve merkez tarafından yürütülen faaliyetler incelenmiş ve değerlendirme çerçevesindeki kriterlere göre proje bazlı etkileri belirlenmiştir. Bu çalışmanın yanı sıra Enerjisa'nın geçmiş ÇED raporunda yer alan sosyal taahhütleri de incelenmiş, tamamlanma durumuna göre mevcut durumu tespit edilmiştir.

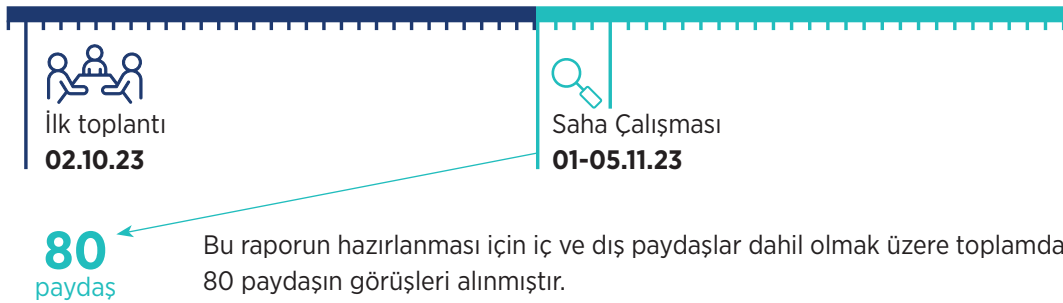
Enerjisa ile yapılan düzenli toplantılar sırasında Enerjisa'nın afet sonrası desteklerinin de incelenmesinin önemi çıkmıştır. Bu kapsamda saha çalışmalarında Enerjisa'nın afetler karşısındaki hızlı toplumsal etki ve destek çalışmaları paydaşlarla yapılan görüşmelerle de ortaya konmuştur.

Bu rapor Enerjisa'nın insana dokunduğu, etki yarattığı faaliyetlere bütüncül bir bakış açısıyla sunmayı hedeflemektedir.

Enerjisa'nın uygulamış olduğu toplumsal yatırım ve kurumsal sosyal sorumluluk projeleri Enerjisa'nın yarattığı değerlerin ortaya çıkması için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Enerjisa'nın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda belirlediği hedefler de her faaliyet için incelenmiştir. Raporun sonunda Enerjisa'nın ileriye dönük yapacağı çalışmalarda dikkat edilmesi gerekenler, olumlu etkinin şiddetini arttırmak için yapılması önerilen tavsiyeler de yer almaktadır.

Raporun kapsamı Enerjisa Batı ve Doğu gruplarınca yürütülen programlar, Merkezde Sürdürülebilirlik, İnsan ve Kültür (İK) ve Kurumsal İletişim tarafından yürütülen çalışmaları içermektedir. Analiz için seçilen ve kapsam içinde değerlendirilen tüm projeler Sürdürülebilirlik, İK, Kurumsal İletişim, Batı ve Doğu gruplarınca istişare edilerek belirlenmiştir. Çalışma kapsamında her hafta ilerleme toplantıları gerçekleştirilmiştir. İlk toplantı 02.10.23 tarihinde yapılmış olup 01-05 Kasım 2023 tarihlerinde saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında 36 değişik gruptan 61 paydaşla görüşülmüştür. Saha sonrasında çevrimiçi toplantılarla da Merkez tarafından yürütülen çalışmalarla ilgili istişareler sürdürülmüştür. Bu raporun hazırlanması için iç ve dış paydaşlar dahil olmak üzere toplamda 80 paydaşın görüşleri alınmıştır.

Sosyal etki proje seçimi için ilk aşamada Enerjisa'nın 2022 ve/veya 2021 yılları sürdürülebilirlik raporlarında belirtilmiş olan, 2020-2023 yılı talepler listesinde yer alan, sonuçları itibarıyla ölçülebilecek çıktıları, sosyal etkisi hesaplanabilecek projelerin listesi edinilmiştir. Buna göre Enerjisa'nın cevap verdiği, katkıda bulunduğu **toplam 430 bağış ve talep** taranmıştır. Etkisi ölçülemeyecek pasif destekleri içeren bağışlar kapsam dışı bırakılmıştır.¹ Etki ölçümü için seçim kriterleri olarak aşağıdaki 8 kriter belirlenmiştir:

1	2	3	4
Sonuçları itibarıyla anlamlı, önemli ve ölçülebilir özelliklere sahip olması	Tek bir faaliyetten ibaret olmaması (Çoğunlukla tekrar eden bir iş-faaliyeti içermesi)	Birden fazla hedef grubu ve yararlanıcıyı içermesi	Pasif destekleri içermemesi (Sponsorluk, tek başına nakdi yardım, aynı yardım, vb)
5	6	7	8
Enerjisa temalarıyla doğrudan bağlantılı olması	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) içermesi veya bağlantılı olması	Saha çalışması veya online-yüz yüze görüşme teknikleri uygulanabilecek olması	Destek üzerinden anlamlı bir süre geçmiş olması (Faaliyet türüne bağlı olarak en az 3 ay-6 ay-12 ay ve üzeri)

Enerjisa uzmanları bu listeyi 65'e indirmiş, yapılan seçim ölçütleri neticesinde içerinden 10 program belirlenmiştir. Seçilen programlar, Sürdürülebilirlik, Batı ve Doğu grupları uzmanlarınca istişare edilmiş ve alınan görüşler doğrultusunda seçilen programlarda ekleme ve çıkartmalar yapılmış, acil durumlara ilgili Enerjisa destekleri ve sportif faaliyetlerin desteklenmesiyle ilgili etkilerin değerlendirilmesi kapsama alınmıştır. Saha sonrası yapılan düzenleme ve istişarelerle proje sayısı 16 olmuştur.

Enerjisa'nın yapmış olduğu yatırımla, kırsal kalkınma odaklı faaliyetler, eğitim odaklı programlar, kadın ve kariyer odaklı programlar, spor faaliyetleri ve acil durumlarda Enerjisa'nın katkısı başlıkları altında incelenmiştir. Kırsal kalkınma odaklı faaliyetler bal ormanı, arıcılık, kadın kooperatifleri, mera ıslahı, ceviz fidanı desteği, yem bitkisi desteği, bakliyat eleme ve paketleme tesisi ve yayla yolu yapımını içermektedir. Eğitim odaklı programlar Bilim ve Enerji Parkı, anaokulu ve kütüphane oluşturulması ve robotik kodlama sınıfını içermektedir. Kadın ve Kariyer odaklı programlar kapsamında womentum, next changer, energy youth college, Rüzgarı Enerjiye Dönüştüren Kadınlar incelenmiştir. Sportif faaliyetler ve yaz okulları tek başlık altında

¹ Bağışlar paydaş ilişkileri açısından önem taşısa da toplumsal sosyal etki açısından etkisi kısıtlıdır. Örneğin kurumlara yapılan yazıcı bağışı, vb kurum içi bir değer yaratmış olsa uzun vadede etkisi olabilecek bir yatırım değildir.

ele alınmıştır. Acil müdahale ve afet durumlarda ise Enerjisa'nın etkisi Kozan Orman Yangını ve Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi'ni sonrasındaki çalışmaları içermektedir.

Enerjisa'nın halihazırda yürüttüğü, etki potansiyeli yüksek programlarda baz veri oluşturması amacıyla ileride etkisi ölçülecek projeler kategorisine eklenmiştir. Agrivoltaik, bal ormanı ve arıcılık destekleri, meslek yüksek okulu kapasite geliştirme, Geleceği Hayal Ediyorum, fen liseleri kodlama sınıfı, Batı bölgesinde çevre köylere verilen destekler, kadın girişimcilere arıcılık destekleri bu bağlamda sunulmuştur. Bu projeler yeni uygulama aşamasında olduğu için sonuçları önümüzdeki dönemde gözlenecektir.

Projelerin etkisinin yapılması için **5 ana ölçüt** belirlenmiş ve buradan elde edilecek puanlama **100'lük sisteme dönüştürülerek notlama** yapılmıştır.

- i** Projenin kapsadığı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçı (SKA) sayısı
- ii** Projeden memnuniyet durumu
- iii** Projenin Enerjisa'ya bağımlılık düzeyi
- iv** Projenin etki türleri, (çarpan, ekonomik, tutunma, yayılma, kaldıraç)
- v** Hedef grubu üzerine olan etkinin şiddeti

Her bir program için detaylı programın içeriği, hedef grupları, paydaşları, iş birlikleri, çıktıları içeren **29 başlık** altında değerlendirilmiştir. Değerleme sonucunda yukarıdaki **5 ana ölçüte göre 100'lük sisteme dönüştürülmüş her program 100** üzerinden değerlendirilmiştir.

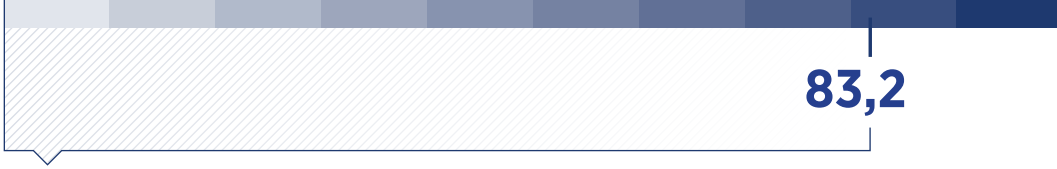
Tablo 1. Puanlama sistemi

No	Gösterge	Ölçüt Sayısı	Birim Puan	Puanlama Sayısı*	100'lük Dağılım
1	Memnuniyet Durumu	3	8	3	24
2	Etki Türleri	3	8	3	24
3	Hedef Gruplar ve/veya Yararlanıcılar Üzerinde Etkinin Şiddeti	3	8	3	24
4	Enerjisa'ya Bağımlılık Düzeyi	4	5	4	20
5	SKA	3	3	3	8
Toplam					100

* SKA'lar için 3 ve fazla SKA olan projelerin maksimum puanı 8 kabul edilmiştir.

Temel Bulgular

Toplam 16 programın değerlendirilmesi yapılmıştır.

Programların başarı düzeyi oldukça yüksektir; **ortalama puan 83,2'dir.**

8 program 80'li puanlar

(4'ü kadın ve kariyer, 2'si kırsal kalkınma, 1'i spor, 1'i eğitim odaklı programlar)

5 program 90 ve üzeri

(4'ü kırsal kalkınma 1'i eğitim odaklı programlar)

1 program 70'li puanlar

(1 kırsal kalkınma)

1 program 63 puan almıştır

(Kadın Kooperatifine Destek, kırsal kalkınma odaklı)

1 program 53 puan almıştır

(Robotik Kodlama Sınıfları, eğitim odaklı)

Programların **SKA ortalaması 2,4'tür** (3 üzerinden)

Enerjisa yatırımlarıyla 52.300 kişinin hayatına doğrudan dokunmuştur. Acil durumlarda yapılan desteklerin ulaştığı kişi sayısı o dönemde tutulmamıştır ama bölgesel bazda yapılan bu desteklerin olumlu etkisi il genelinde hissedilmiştir.

Hedef grup ve faydalanıcıların memnuniyet ortalaması 2,9 olup 3 e çok yakındır (3 üzerinden). Bu da genel olarak neredeyse tüm programların memnuniyet düzeyinde etkili olduğunu göstermektedir.

Programların **Enerjisa'ya bağımlılık düzeyi ortalaması 2'dir** (4 üzerinden). Bunun anlamı Enerjisa katkısı ve desteği hala gereken, ama aynı zamanda ilgili kurumların ve hedef grupların da desteği olduğu faaliyet ve uygulamalarda Enerjisa desteği olmaz ise faaliyetler istenilen düzeyde olmasa bile devam edebilecek programlardır. Bununla birlikte Enerjisa katkı ve desteklerinin hala gerektirdiği programlar olarak değerlendirilmelidir.

Hedef gruplar üzerindeki etki ortalaması 2,7 (3 üzerinden) olup neredeyse tüm gruplar üzerinde oldukça önemli bir etki meydana getirdiği söylenebilir.

Etki türleri açısından en çok meydana getirilen etki türü çarpan etkidir (15), onu sırasıyla kaldırma (13), ekonomik (9), tutundurma (8) ve yayılım etkisi (4) takip etmektedir.

Tablo 2. Özet tablo

No	Proje Faaliyet İsmi	Hedef Gruplar	SKA (3 En Yüksek)	Memnuniyet (3 En Yüksek)	Enerjisa'ya Bağımlılık Düzeyi (4 Olumlu En Yüksek, 1 Yüksek Bağımlılık)	Etki Türü Puanı (3 En Yüksek)	Etki Türleri	Hedef Gruplar Üzerindeki Etki (3 En Yüksek)	Etki Puanı Toplamı
1	Mera Islahı	Çiftçiler	3	3	3	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç Tutundurma	3	95
2	Ceviz Fidanı Desteği	Çiftçiler	2	3	3	3	Çarpan Ekonomik Tutundurma	3	93
3	Yem Bitkileri Desteği	Çiftçiler	2	3	3	3	Çarpan Ekonomik Tutundurma	3	93
4	Bilim ve Enerji Parkı	İlk ve orta öğretim öğrenciler, 7-18 yaş arası çocuklar ve gençler	2	3	4	3	Çarpan Kaldıraç Yayılım	3	91
5	Bakliyat Eleme ve Paketleme Tesisi	Çiftçiler	1	3	3	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç Tutundurma Yayılım	3	90
6	Yayla Yolu Yapımı ve Tadilatı	Çiftçiler	2	3	2	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç	3	88
7	Anaokulu ve Kütüphane Oluşturulması	İlköğretim öğrenciler	2	3	2	3	Çarpan Kaldıraç Tutundurma	3	88
8	Arıcılık Destekleri	Arıcılar	3	3	1	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç Tutundurma Yayılım	3	85
9	Womentum	Lisans düzeyi öğrenciler	3	3	2	3	Çarpan Kaldıraç Yayılım	2	85
10	Next Changer	Üniversiteden yeni mezun gençler	3	3	2	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç	3	85

No	Proje Faaliyet İsmi	Hedef Gruplar	SKA (3 En Yüksek)	Memnuniyet (3 En Yüksek)	Enerjisa'ya Bağımlılık Düzeyi (4 Olumlu En Yüksek, 1 Yüksek Bağımlılık)	Etki Türü Puanı (3 En Yüksek)	Etki Türleri	Hedef Gruplar Üzerindeki Etki (3 En Yüksek)	Etki Puanı Toplamı
11	Energy Youth College (EYC)	Lisans düzeyi öğrenciler	3	3	1	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç	3	85
12	REDKA - Rüzgarı Enerjiye Dönüştüren Kadınlar	Yeni mezun yetkin kadın mühendisler	3	3	1	3	Çarpan Ekonomik Kaldıraç	3	85
13	Spor Okulları ve Yaz Kampları	İlk ve orta öğretim öğrenciler	2	3	2	3	Çarpan Kaldıraç Tutundurma	2	80
14	Bal Ormanı	Sabit ve Gezgin Arıcılar	3	3	1	2	Çarpan Kaldıraç	3	77
15	Kadın Kooperatifine Destek	Kooperatif üyesi kadınlar	3	2	1	2	Kaldıraç Tutundurma	2	61
16	Robotik Kodlama Sınıfları	İlk ve orta öğretim öğrenciler	2	3	3	1	Çarpan	1	53

Kaldıraç etkisi Enerjisa desteği olmazsa yapılamayacak veya yapılması çok uzun zaman alabilecek projeler için geçerlidir. Enerjisa kamu kurumlarıyla işbirliği sayesinde Projelerin uygulama, ilerleme takibi, benimsenmesi ve yaygınlaştırılması (daha fazla kişiye ulaşabilmesi) ve sürdürülebilir olmasında etkili olmuştur. Kaldıraç etkisinin neredeyse tüm programlarda var olması Enerjisa'nın desteğinin önemini, gerekliliğini ve liderlik özelliğini göstermektedir.

Ekonomik etkisi hesaplanabilen tüm programlarda meydana gelmesi beklenen, tahmin edilen ekonomik fayda verilen ekonomik desteklerden daha yukarıdadır. Şayet bir programın uzun dönemli etkileri (4-10 yıl) meydana geliyorsa ekonomik olumlu etki düzeyi de artmaktadır. Özellikle kırsal kalkınma amaçlı faaliyetlerin uzun dönemde yerelde etkisi yüksek olmuştur.

Etki puanı düşük olan kadın kooperatifi projesinde, kooperatifçilikte kapasite geliştirilmesi konusunda destek olunmaz ise, sadece satın alma ve ekipman desteği ile programın sürdürülebilir olması güçtür. Yine düşük etkisi gözükken robotik kodlama sınıfları için ise; hedeflerin ve buna bağlı istenen çıktılarının belirlenmesi, kullanıcı sayılarının ve başarı göstergelerinin tanımlanması gerekmektedir. Projenin başarı etkisinin artırılması için faydalanıcı verilerinin

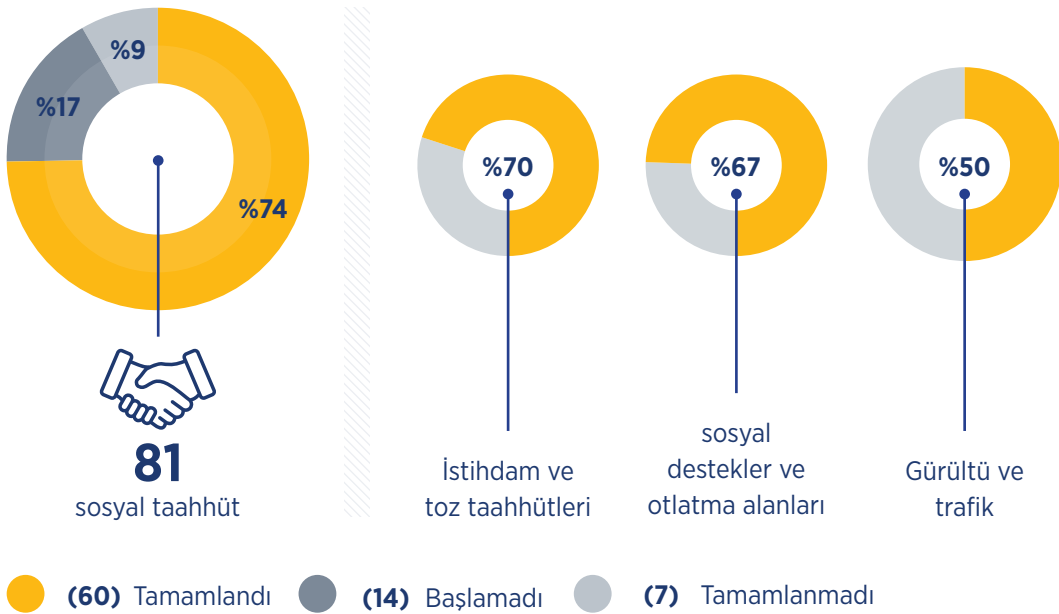
tutulması, kapasiteyi arttırmak için oyun, eğitim gibi faaliyetlerle destek olunması gerekmektedir.

Öne çıkan konulardan biri de Enerjisa'nın afet anında yürütmüş olduğu hızlı destek projelerinin etkisidir. Adana bölgede yaşanan yangın afetinde Enerjisa'nın hızlı bir şekilde müdahale etmesi, yangın söndürme ve itfaiye çalışanlarına vermiş olduğu destekler afetin büyümesini engellemiş, ormandaki canlılardan yöredeki hayvancılık desteklerine kadar kapsayıcı yaklaşımıyla fark yaratmıştır.

Aynı şekilde deprem sonrasında Enerjisa'nın esnek tutumu, hızlı harekete geçmesi ve inisiyatif kullanması sayesinde çok yüksek bir kurumsal itibar kazanmıştır. Paydaşlar Enerjisa'nın deprem sırasındaki desteklerini tasvir ederken kader birliği yaptığını ve kamunun mobilize olmasından çok önce Enerjisa'nın tüm ekipleriyle destek verdiğini vurgulamıştır.

Enerjisa Doğu ve Batı grubu ekiplerinin yoğun çabası, güçlü paydaş ilişkileri sayesinde programlar etkin bir şekilde işbirliği yapılarak başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Paydaşlarla yürütülen projeler ve sonrasında Enerjisa'dan bağımsız sürdürülebilir olan projeler daha yüksek puan almıştır.

Enerjisa'nın ÇED taahhütleri incelendiğinde 81 sosyal taahhüt tespit edilmiştir. Bunların 60'ı (%74) tamamlanmıştır. 14'ünde (%17) açıklama yoktur (proje başlamamış veya bilgi gelmemiştir). Ulaşım, altyapı, balıkçılık, patlatma taahhütlerinin tamamı yerine getirilmiştir. İstihdam ve toz taahhütleri % 70'ler düzeyinde tamamlanmıştır. Sosyal destekler ve otlatma alanları taahhütlerinde tamamlanma oranı % 67'dir. Gürültü ve trafik taahhütleri tamamlanma oranı % 50'lerdedir. Raporda detaylı bir ÇED taahhüt izleme tablosu sunulmuştur.

Olumlu Yönler

Başarıya ulaşan programların ortak özellikleri; ihtiyaçtan hareketle oluşmuş olmaları, kurumsal sahiplenmenin olması ve ilgili kurumların aktif düzeyde yer alması ve bu işi yapmaya hevesli olması, Enerjisa desteği kurumlar ve paydaşlar arası koordinasyon, iletişim ve finansmanla yeterli kalsa bile projenin diğer bileşenleri tarafından faaliyet ve uygulamaların etkili bir şekilde gerçekleştirildiği çalışmalardır.

Sosyal projeler ve faaliyetlerden sorumlu ekiplerin güçlü paydaş ilişkileri kurmuş olması ve yönetmesi Enerjisa'nın hem sosyal hem kurumsal onay sürecini hızlandırmıştır.

Proje fikirlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında Enerjisa en önemli kilit ve güvenilir özel sektöre dair paydaşlar arasında ilk sırada görülmektedir.

b

Enerjisa Neyi Değiştirdi?

Aşağıda programlar düzeyinde yapılan değerlendirmelerin özetleri verilmiştir.

Kırsal Kalkınma Odaklı Programlar

- Faaliyetlerin planlanması ve uygulanmasının sağlanması açısından Enerjisa öncülük etmiş ve liderlik görevi üstlenmiştir. Bir çok faaliyet Enerjisa olmasa hayata geçemeyecek veya çok daha geç ve daha dar kapsamlı olarak uygulanacaktı. Kurumlar arası işbirliği, sektörün temsilcisi olan ve iş yapmak isteyen kurumlarla iletişime geçilmesi ve bir ihtiyaçtan hareketle faaliyetlerin planlanması halinde ilgili kamu kurumlarının da proje ve faaliyetleri kolayca benimsemesi ve desteklemesi, Enerjisa'nın öncülüğü sayesinde olmuştur. Çanakkale Arıcılar Birliği Başkanı ile yapılan görüşmede Enerjisa haricinde ildeki 22 bal ormanının tamamında bu ya da benzer çalışmayı yapabilecek başka kurum olmadığına dair görüşü alınmıştır.

- Enerjisa sayesinde varroa ile bireysel mücadele yerine topyekün mücadele başlatılabildi ve bu sayede toplam etki yerine üssel etki ($2+2 = 4$ yerine 2 üzeri $3 = 8$) meydana getirilmiş oldu. Arıcılık programında kovan başına 10 TL fayda sağlanması halinde meydana gelen etki TL değeri = 4.370.000 TL (437.000 kovan*10 TL) Yatırım bedeli 185.000 TL, yaratılan değer kat sayısı 24 olmaktadır. (Kurumların ve arıcıların koydukları işgücü, vb. masraf ve katkılar hariç olmak üzere). Bu programın tüm il geneline yayılması, bireysel veya sınırlı, kısıtlı bir şekilde destekler ile mücadele yerine topyekün mücadelenin önemi, kısıtlı bir bütçe ile büyük etkiler meydana getirebilmeyi sağlamıştır.
- Ürün ayıklamada kullanılan hane içi işgücü, özellikle de kadın gücünde büyük bir hafifleme sağlandı, tesis sayesinde bir kadının bir haftada ayıkladığı ürün bir saatte ayıklanabilir hale geldi.
- Enerjisa sayesinde Tufanbeyli ilçesinde ceviz bahçe ekili alan %47 oranında arttırılmış oldu. Çiftçilere uzun süreli gelir getiren, sürdürülebilir bir gelir desteği sağlanmıştır. Bu da yapılan yatırımın 3 katından fazla bir değer anlamına gelmektedir. Yıllık bir projeksiyon yapıldığında elde edilen net gelir 17 milyon TL, çiftçi başına net gelir yaklaşık 80 bin TL'dir.
- Enerjisa sayesinde atıl sayılabilecek, verimsiz 600 dekar bir mera arazisi hayvancılık için otlatmaya elverişli bir hale getirilmiştir. Mera desteği Proje süresi 5 yıl*4 ay, toplamda 20 ay etkili olacaktır. Ot veriminin 10 ayda etkili olacağı kabul edilirse eğer 5 yıl sonunda 4.725.000 TL bir gelir elde edilecektir. Bu da Enerjisa desteğinin 17, toplam proje bütçesinin 3 katıdır. Yaratılan değer % 18'i Enerjisa'nın olduğu kabul edildiğinde çıkan değer 850.500 TL olup Enerjisa desteğinin 3 katıdır. Paydaşlarla yapılan görüşmelerde Enerjisa'nın tetikleyici ve başlatıcı olduğu, Enerjisa olmasaydı diğer kurumsal paydaşların bu çalışmayı başlatmayacakları öğrenilmiştir. Bu durumda Enerjisa olmasaydı çalışmanın başlatılmayacağı veya başlatılmasının uzun bir süre (tahmini 3 yıl veya fazla) alacağı öngörülmektedir.
- Enerjisa sertifikalı yem bitkisi tohumu kullanmanın önemi ve faydalarının anlaşılmasında teşvik edici ve destekleyici bir rol üstlenmiştir. Sertifikalı yem bitkisinde yıllık brüt gelir 1.800 dekar için 12.150.000 TL olmaktadır. Bunun %50'si masraf kabul edildiğinde yıllık gelir karşılığı 6.075.000 TL, çiftçi başına katkı ise yıllık 48.600 TL olmaktadır. Buna göre 540.000 TL'lik bir bütçe ile 11 kat yüksek değer yaratılmıştır. Enerjisa desteği olmasa çok kısıtlı veya çok az kişiye ulaşabilecek desteklerin kiteselleşebilmesini (125 çiftçi), alan olarak büyümesini (1800 dekar alan) sağlamıştır.
- Termik santral yatırımından sonra tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin son bulacağı endişesinin aksine, Enerjisa ilçede tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesine ve gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.
- Yerleşime çok yakın olan bir yaylayı yaya olarak ulaşılabilir hale getirdi, araçla ulaşımı 20 km kısaltılmasını sağlamıştır.

Eğitim Odaklı Programlar

- STK, yerel yönetim, kamu kurumları, özel sektör işbirliği modeli teşkil edildi (*Thales Matematik Müzesi, Guler Legacy, Kozan Belediyesi, Kozan Milli Eğitim Müdürlüğü, Enerjisa*)
- Enerjisa sayesinde bir köy okulu anaokulu ve ilkokul eğitim-öğretim hizmetleri geliştirilerek eğitimde eşitsizliğin azaltılmasına katkı sağlandı.

Kadın ve Kariyer

Odaklı Programlar

- Womentum programının 2022 yılında 2,03 olan SROI 2023 yılında 8,40'a çıkmıştır. Katılım gösteren 1512 kişiden 813 kişi eğitimlere %70 oranında katılım sağlamıştır. Programın ilk haftasında 1535 kişi WhatsApp gruplarına giriş yapmıştır. Kasım 2023'te proje tamamlanmış olmasına rağmen gruplardaki kişi sayısı 659'du. Program mezunlar arasında soruların paylaşıldığı sosyal destek mekanizması oluşturmuş ve mezun womentum topluluğu oluşturmaya başlamıştır.
- Kadın öğrencilerin profesyonel gelişimlerine olumlu katkı sağlandı (mülakat ve CV hazırlama süreçleri ile ilgili deneyimler, yetkin eğitimden alınan eğitim ve tavsiyeler)
- Kadın öğrencilerin kadın olarak daha güçlü hissetmesi, kadın rol modeller görmesi, network edinmeleri ve yeni insanlarla tanışmaları sağlandı
- Kadın öğrencilerin erkek egemen sektörlerde var olabileceklerine dair inançları ve bu sektörlerle yönelmekle ilgili motivasyonları artırıldı
- Gençlere eğitimleri ve yetenekleri doğrultusunda iş imkanı sağlandı
- Rotasyon sistemiyle henüz kariyerinin başında olan gençlere birçok departmanda çalışmayı deneyebilecekleri bir fırsat sunuldu
- Birebir koçluk ve profesyonel bir koçtan alınan eğitimler ve mentorluk desteği sayesinde gençlerin kariyerlerinin ilk adımlarını daha sağlam atması sağlandı
- Gençlere eğitimleri ve yetenekleri doğrultusunda staj ve iş imkanı sağlandı
- Yeni mezun mühendis kadınlar rüzgar enerjisi konusunda yetişerek kariyerlerine sağlam bir başlangıç yapma fırsatı yakaladı

Spor

Odaklı Programlar

- Ülkede basketbola olan ilginin artmasını sağlayacak projelere katkıda bulunuldu
- Genç yeteneklerin keşfedilmesi ve altyapı oluşumuna katkıda bulunuldu
- Geleneksel olarak kız çocuklarının yönlendirilmediği spor dallarında kız çocuklarına fırsat sunuldu

Afet Sonrası

Hızlı Etki

Enerjisa'nın sağladığı hızlı ve zamanında destekler sayesinde yangından olumsuz etkilenen hanelerin daha da mağdur olmaları ve gelir kayıplarının artmasının önüne geçilmiştir. Enerjisa sayesinde yangında evi etkilenen hanelerin %26'sına barınma desteği sağlanmıştır. 11 haneye sağlanan konteyner sayesinde 2 yıl için hane başına aylık kira 500 TL kabul edildiğinde 12 bin

TL'lik bir gelir kazandırılmıştır. Hayvan yemi dağıtımı ile hanelerin hayvancılık zararı ve giderlerinin azaltılmasına katkı sağlanmış, kendilerini toparlanmalarına destek sağlanarak cansuyu verilmiştir. Bu sayede Kızlarsekisi, Akarca ve Gökgöz köylerinde hayvancılık yapan hanelerin kayıplarının artmasının önüne geçilmiştir (Toplam 474 kişi). Sağlanan gübre desteği hanelerin zeytinlikleri için ilaveten koruma işlevi sağlamıştır. Buna göre 4.677 zeytin ağacının beklenmedik kış koşulları ve kar ağacından olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmiştir. Bu öngörülebilir, planlı bir destek olmayıp olumlu etkileri sonradan ortaya çıkan bir destek olmuştur. Kozan Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü soğuktan dolayı zeytin ağaçlarının %15'inin etkilendiğini, Enerjisa'nın destek verdiği ağaçların olumsuz etkilenmediğini belirtmiştir. Buna göre Enerjisa sayesinde tahmini 702 zeytin ağaç olumsuz etkilenmemiştir. Olgun bir zeytin ağacı yılda en az 20 kilo destek vermektedir. Zeytinin kilosu 2021 yılı için 20 TL kabul edildiğinde toplam en az 280.620 TL'lik bir gelir kaybının önüne geçilmiş olmuştur. 6 arıcıya 60 kovan desteği sayesinde kovan başına ortalama 16 tl bal elde edilip kilosu 50 TL'den satıldığında brüt gelir 48.000 TL, arıcı başına brüt gelir ise 8.000 TL olmaktadır. 2021 yılı net asgari ücret 2.826 TL olup, arıcı başına kazandırılan brüt gelir yaklaşık 3 asgari ücrettir. Öğrenciler için robotik kodlama sınıfı ve kütüphane sağlamıştır. Bu sayede her yıl ortalama 240 öğrenci bu imkanlardan faydalanabilir hale gelmiştir.

Deprem sonrasında Enerjisa'nın sağladığı hızlı ve zamanında destekler sayesinde Elbistan, Ekinözü ve Göksun ilçelerindeki depremden olumsuz etkilenen hanelerin daha da mağdur olmaları, can kaybı ve yaralanmaların daha da artmasının önüne geçilmiştir. Enerjisa'yı dış paydaşların gerçekten yanlarında hissetmesini sağlamış. Paydaşlar bölgede Enerjisa'nın olmasından son derece mutlu ve çok büyük güven duymaktadır. 2013 yılında Ekinözü ilçesindeki Kandil Barajı kapsamında Enerjisa tarafından yaptırılan Soysallı'daki yeni yerleşim konutları ve ilköğretim okulu zarar görmemiştir. Bu da geçmişte yapılan bir çalışmanın olumlu sosyal etkilerinin ileride beklenmedik zamanlarda ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Soysallı'da Enerjisa tarafından yaptırılan 67 konuttaki hane bireyleri depremden zarar görmemişlerdir.

C

Neler Öğrenildi?

Aşağıda programlar düzeyinde yapılan değerlendirmelerin özetleri verilmiştir.

Kırsal Kalkınma Odaklı Programlar

- Kurumlar arası işbirliği, sektörün temsilcisi olan ve iş yapmak isteyen kurumlarla iletişime geçilmesi ve bir ihtiyaçtan hareketle faaliyetlerin planlanması halinde ilgili kamu kurumlarının da proje ve faaliyetleri kolayca benimsemesi ve desteklemesi
- Bireysel veya sınırlı, kısıtlı bir şekilde destekler ile mücadele yerine topyekün mücadelenin önemi, bir desteği kitleleştirilebilir kılma, tüm kitlelere yayabilme, kısıtlı bir bütçe ile büyük etkiler meydana getirebilme,
- İhtiyaçlardan hareketle proje fikrinin belirlenmesinde kurumlar arası koordinasyon ve iletişimin önemi,

- Kurumsal sahiplenmenin olmasının program başarısındaki önemi
- Kurumlar arası işbirliği, yüksek maliyetli projelerde başka paydaşların da finansman sağlayarak ortak bir şekilde projelerin gerçekleştirilebileceği
- Kurumlar arası işbirliği, sektörün temsilcisi olan ve iş yapmak isteyen kurumlarla iletişime geçilmesi ve bir ihtiyaçtan hareketle faaliyetlerin planlanması halinde ilgili kamu kurumlarının da proje ve faaliyetleri kolayca benimsemesi ve desteklemesi
- Termik santral faaliyetleri ile birlikte tarım yapılabilmesi, tarımın desteklenmesi suretiyle gelişmesine katkı sağlanabileceği gösterilmiştir
- Kurumlar arası işbirliği ve somut ihtiyaçtan hareketle hazırlanan proje ve çalışmalar başarılı olmaktadır.
- Enerjisa'nın eş finansman desteği ile katılımı kurumsal paydaşları cesaretlendirmekte ve güçlü kılmakta, kendi başlarına yapamayacakları veya kaynak sıkıntısı nedeniyle başlatmayacakları projelerin başlatılmasında etkili olmaktadır.
- Enerjisa'nın tüm maliyetleri ve bütçeyi üstlenmesi gerekmeden, diğer paydaşlara nazaran daha az katkıyla başarılı işler yapılabilir.
- Kurumlararası işbirliğini önemi, ihtiyaçtan hareketle proje fikri geliştirildiğinde, kurumsal sahiplenme olduğunda uygulama ve sonuçlar da genelde başarılı olmaktadır.
- Sahiplenmede kurumsal paydaşların katkısı kadar hedef grup ve doğrudan faydalanıcı olan çiftçilerin de nakdi katkı sağlamasının başarı düzeyini artıran bir etmen olduğu gözlemlenmiştir.
- Yerleşimin ihtiyaçlarına karşılık gelen bir çalışma yapılması sosyal lisansı güçlendirmiştir. Çamlıca gibi HES, GES, RES, maden gibi kümülatif etkilerin çok yoğun olduğu bir yerleşimde yeni bir yatırıma sorunsuzca başlanmasına katkı sağlamış, paydaş ve komşuluk ilişkilerini ve iletişimini güçlendirmiştir.

Eğitim Odaklı Programlar

- Enerjisa'nın işletmelerinin faaliyet gösterdiği, yatırım faaliyetlerinden doğrudan etkilenen ve kırsal alanda yer alan yerleşimlerde bir kurumsal sosyal sorumluluk gereği nitelikli eğitim sağlanması için uygun koşulların yaratılması ve bu sayede kırsal alanda eğitim alanında eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlanması.
- Sadece gelir getirici projeler ve faaliyetler için değil kırsal alanda öğretmenler ve öğrenciler için eğitim kalitesini artırabilecek çalışmaların da desteklenmesinin öneminin anlaşılması
- Sağlanan eğitimin faydalarını ve sonuçlarını ölçme ve değerlendirmeye alınmaması halinde yatırım etki değeri hesaplanamamakta ve olumlu sonuçlar ölçülememektedir.

Kadın ve Kariyer Odaklı Programlar

- Benzer merak ve motivasyonu olan, yakın yaşlardaki kadın öğrencilerin oluşturduğu topluluğun onlar için olumlu etki yarattığı, bu kadınların program bittikten sonra da iletişimde ve dayanışma içinde kaldığı görüldü

- Projenin toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın istihdamı (özellikle erkek egemen sektörlerde), sürdürülebilirlik gibi konularda farkındalık düzeyini ve olumlu etkileri kısa ve uzun vadede oldukça artırabileceği görüldü
- Gençlere eğitimlerine ve yeteneklerine uygun iş deneyimi imkanı sunulmasının; koçluk ve psiko-sosyal destekler sağlanmasının kariyerleriyle alakalı motivasyonlarını yükselttiği görüldü
- Proje, Enerjisa'nın ihtiyacı olan genç ve yetenekli iş gücüne erişimini kolaylaştırdı
- Rotasyon sistemi sayesinde kısa sürede birçok departmanda çalışma fırsatı sunulmasının gençlerin kariyer hedefleriyle ilgili daha net ve sağlıklı kararlar almasını kolaylaştırdığı görüldü
- 7 aylık uzun dönem staj süresince öğrencilerin katıldığı çalıştaylar, grup seminerleri, santral gezileri ve edindikleri iş deneyimi sayesinde kariyerlerine yön vermeleri kolaylaştırıldı
- Yöneticilerle yapılan birebirlerin öğrencilerin gelişimine katkı sağladığı görüldü
- Enerji sektöründeki mühendis kadın sayısının önemli ölçüde artırılabilceği görüldü

Spor Odaklı Programlar

- Ekipman desteğinden saha restorasyonuna, spor kamplarından maç organizasyonuna kadar bütünsel bir yaklaşımın etkili bir şekilde sonuçlandığı
- Kız çocuklarına fırsat eşitliği tanındığında spor alanında başarılarla imza attığı

d

Geliştirilmesi Gereken Yönler

Koordinasyon, iletişim ve finansmanın yeterli olduğu programlarda Enerjisa ekipleri de büyük başarılar elde etmiştir. Harici bir uzman veya danışman gücüne ihtiyaç duyulmadan, çoğu zaman uzman ihtiyacının diğer kurumsal paydaşlar tarafından sağlandığı programlarda mevcut Enerjisa ekiplerinin organizasyonel kapasitesi yeterli olmuştur. Ancak bu uzman desteğinin diğer kurumsal paydaşlarca sağlanamaması halinde programların başarı düzeyi de zayıflamaktadır.

Birkaç program haricinde tüm çalışmalarda **“proje bakış açısının”** eksik olduğu gözlenmektedir. Projenin tanımı *“Önceden belirlenmiş bir amaca ulaşmak için belirli bir yerde, belirli bir zaman ve bütçe çerçevesinde, bir başlama ve bitiş noktasına sahip faaliyetler topluluğudur”*. Buna göre bir faaliyetin kaç yıl sürdürüleceği, hangi hedefler gerçekleştirildikten, ulaşıldıktan sonra faaliyetin tamamlanmış ve hedeflerin başarılmış olacağına dair bir analiz bulunmamaktadır. Dolayısıyla programların projeye dönüştürülmesi, kaç yıl sürdürüleceğinin ve hangi hedeflere ulaşılması gerektiğinin hesaplanması ve bilinmesi gereklidir.

Benzer şekilde programların bir **“çıkış stratejisi”** de bulunmamaktadır. Çıkış stratejisi tanım olarak *“Projeyle ilgili desteğin hangi aşamada, neler gerçekleştirildikten, neye ulaştıktan sonra kesileceğinin belirtilmesi. Diğer bir anlamı ise Enerjisa desteğini çektikten sonra proje sonuçlarının kim, nasıl tarafından sürdürülebileceğinin tanımlanmasıdır”*. Sürdürülen ve planlanan tüm programlar için çıkış stratejisinin tanımlanması veya süreç içinde meydana gelecek gelişmelere bağlı olarak belirlenmesi gereklidir.

Son olarak Enerjisa'nın kendi içinde uyguladığı büyük programlar için SROI hesaplaması yapılmaktadır. Bu hesaplama yatırımın geri dönüşünün kantitatif görünürlüğü açısından önemli olsa da her program için SROI hesaplaması uygun değildir. Tüm uygulanan programlar için bir iç izleme ve değerlendirme sistemi kurulması tavsiye edilmektedir. Şayet belirlenen sürdürülen ve planlanan kilit programlar için iç izleme sistemi tanımlanması ve raporlanması halinde bu programlarda meydana gelebilecek olası olumsuz gelişmelerin ve risklerin erken aşamada tespit edilmesi ve gerekli tedbirlerin belirlenerek uygulanması sağlanabilir. Bunun için etki değerlendirmesinde kullanılan gösterge verilerinin düzenli toplanması ve raporlanması tavsiye edilmektedir.

Social
Risk
Management

ENERJİSA ÜRETİM